

بررسی عوامل مؤثر بر توسعه گردشگری روستایی

مریم سیدنظری - دانشجوی دکتری توسعه کشاورزی، گروه ترویج و توسعه روستایی، دانشکده کشاورزی، دانشگاه تبریز، تبریز، ایران.

حسین کوهستانی* - دانشیار گروه ترویج و توسعه روستایی، دانشکده کشاورزی، دانشگاه تبریز، تبریز، ایران.

فاطمه کاظمیه - دانشیار گروه ترویج و توسعه روستایی، دانشکده کشاورزی، دانشگاه تبریز، تبریز، ایران.

قادر دشتی - استاد گروه اقتصاد کشاورزی، دانشکده کشاورزی، دانشگاه تبریز، تبریز، ایران.

تاریخ دریافت: ۰۳ مرداد ۱۴۰۳

تاریخ پذیرش: ۰۷ آبان ۱۴۰۳

چکیده

مقدمه: گردشگری روستایی را رویکردی در جذب و نگهداشت گردشگران، برای آشنایی با زندگی روستایی می‌داند که علاوه بر رونق و توسعه روستایی، امکان بهره‌مندی از مواهب طبیعی و جاذبه‌های محیطی روستا را برای ساکنان شهری فراهم می‌کند.

هدف پژوهش: هدف پژوهش حاضر بررسی دیدگاه‌ها و عوامل مؤثر بر توسعه گردشگری روستایی می‌باشد.

روش‌شناسی تحقیق: این مقاله به شیوه مطالعه مروری منابع داخلی و خارجی تدوین یافته و با تحلیل کارشناسان ادغام گردیده است. بنابراین مواد و روش تحقیق ترکیبی از کار کتابخانه‌ای و استفاده از منابع اینترنتی است.

یافته‌ها و بحث: نتایج این تحقیق نشان می‌دهد که دیدگاه‌های توسعه گردشگری روستایی شامل گردشگری روستایی؛ راهبردی برای توسعه روستایی، سیاستی برای بازسازی سکونتگاه‌های روستایی و ابزاری برای توسعه پایدار و حفاظت از منابع طبیعی می‌باشد و همچنین عوامل مؤثر توسعه گردشگری روستایی نیز شامل توسعه تسهیلات زیربنایی و خدماتی و تفریحی، توجه به عامل فرهنگ در توسعه گردشگری روستایی، توسعه فناوری اطلاعات و ارتباطات در بخش گردشگری روستا، مشارکت روستاییان در گردشگری روستایی، بازاریابی، تقویت نقش مدیریت روستا در توسعه گردشگری روستایی و نقش آموزش در توسعه گردشگری روستایی است.

نتایج: گردشگری روستایی به‌عنوان یک کارکرد فراساختاری می‌تواند از طریق مشارکت و وابستگی به سایر بخش‌های اقتصادی و فرهنگی جامعه گسترش و تداوم یابد و به‌نوبه خود در رشد و تعالی روستا و در نتیجه گره خوردن آن با توسعه ملی نقش مهمی در فرآیند توسعه کشور ایفا کند.

کلیدواژه‌ها: توسعه، روستا، گردشگری، گردشگری روستایی.

مقدمه

امروزه اشکال جدیدی از جهانگردی در حال تکامل می‌باشد و در این میان گردشگری روستایی یکی از بخش‌های مهم گردشگری است و به عبارتی یکی از نتایج گردشگری می‌باشد که قابل‌دسترس گردشگران است. این گردشگری با سایر بخش‌های گردشگری مثل گردشگری ساحلی، شهری و سفرهای دریایی رقابت می‌کند (شکور و همکاران، ۱۳۹۰: ۵۸). در مفهوم کلاسیک، گردشگری روستایی نوعی فعالیت توریستی است که درآمد اضافی برای آن‌هایی فراهم می‌کند که شغل اصلی‌شان بیشتر در حوزه کشاورزی می‌باشد (سزابو، ۲۰۰۵: ۱۲۸). بدین ترتیب می‌توان گردشگری روستایی را مجموعه‌ای از فعالیت‌ها و خدماتی نظیر اسکان، پذیرایی، امکانات سرگرمی و تفریح، برپایی جشن‌ها و مراسم محلی، تولید و فروش صنایع‌دستی و محصولات کشاورزی تعریف نمود که از طرف ساکنان محلی در قبال کسب درآمد به گردشگران ارائه می‌شود (ژانگ و همکاران، ۲۰۰۸: ۸۴۱).

در اوایل دهه ۱۹۸۰، مناطق روستایی در بسیاری از کشورهای پیشرفته و کشورهای در حال توسعه از تحولات زیر بنایی در اقتصاد ملی و ناحیه‌ای تأثیر پذیرفتند، اما مناطق کمی توانستند از مشکلات کاهش جمعیت، پایین آمدن سطح اشتغال‌زایی و درآمد، خدمات دولتی کم و از دست دادن هویت روستایی و فرهنگی رهایی پیدا کنند؛ بنابراین باید پذیرفت که اتخاذ سیاست‌های جدید برای کمک به بهبود اقتصادی اجتماعی جوامع روستایی نیاز بود؛ بنابراین در شرایط کنونی نیز توجه به توسعه فعالیت‌های دیگر اقتصادی در جوامع روستایی نظیر؛ صنایع روستایی، صنایع تکمیلی و فرآوری محصولات کشاورزی و گردشگری روستایی ضروری است. این فعالیت‌ها با وجود اینکه تمرکز کمتری بر منابع طبیعی تولید دارند، می‌توانند بسیار به پایداری و رشد اقتصادی جوامع روستایی کمک کنند.

تا اواسط قرن بیستم گردشگری روستایی فعالیتی منفعل و سنتی در مقیاسی نسبتاً کوچک بود و مناطق روستایی به‌طور عمده با کشاورزی ارتباط داشتند به تدریج، مناطق روستایی با تغییرات اقتصاد سنتی همراه شدند تغییراتی که خواسته یا ناخواسته اتفاق افتاد؛ خواسته، مانند ارتباط با سازمان همکاری‌های اقتصادی، گردشگری روستایی به‌عنوان ابزاری برای کمک به توسعه مناطق روستایی و ناخواسته مانند ابتلا به تب برفکی یا بیماری دهان و پا در انگلستان که در بسیاری از مناطق بریتانیا، بر اهمیت اقتصاد گردشگری روستایی بیش از کشاورزی تأکید می‌کرد و در نهایت این تغییرات به توسعه سریع گردشگری روستایی کمک کرد (هون تانگ و جونز، ۲۰۱۲: ۳۵).

روش پژوهش

این مقاله به شیوه مطالعه مروری منابع داخلی و خارجی تدوین یافته و با تحلیل کارشناسان ادغام گردیده است. بنابراین مواد و روش تحقیق ترکیبی از کار کتابخانه‌ای و استفاده از منابع اینترنتی است.

یافته‌ها و بحث

امروزه صنعت عظیم گردشگری به‌ویژه گردشگری داخلی جایگاه خاصی در اقتصاد کشورها دارد و نقش فعال و مؤثری در ارتقای ساختار اقتصادی اجتماعی و فرهنگی کشورها به‌خصوص در کشورهای رو به توسعه بازی می‌کند. در این راستا گردشگری روستایی نیز جزئی از صنعت گردشگری به حساب می‌آید که می‌تواند نقش عمده‌ای در توانمندسازی مردم محلی و تنوع‌بخشی به رشد اقتصادی و نیز خلق فرصت‌های شغلی جدید در ارتباط تنگاتنگ با سایر بخش‌های اقتصادی ایفا کند. گردشگری روستایی دربرگیرنده زمینه‌های مختلف فعالیت‌های گردشگری مانند سکونتگاه‌ها، رویدادها، جشنواره‌ها، ورزش و تفریح‌های مختلف است که در محیط روستا انجام می‌شود. با گردشگری روستا، اقتصاد روستایی که وابسته به زمین است می‌تواند منبع درآمد دیگری نیز داشته باشد.

علاقه مردم به آداب‌ورسوم و فرهنگ‌های محلی و فرار از فشارهای زندگی صنعتی را می‌توان از جمله موارد توسعه گردشگری روستایی به شمار آورد. توسعه مناطق ایجادشده برای فعالیت گردشگری در روستاها، افزایش آگاهی‌های زیست‌محیطی، افزایش تعداد گردشگران و علاقه آن‌ها به مناطق روستایی و بیابانی و نیز گسترش حمل‌ونقل و ارتباطات از دیگر عوامل توسعه گردشگری است. گردشگری روستایی به‌طور مشخص از دهه ۱۹۵۰ به بعد گسترش یافت در ابتدا یعنی در دهه‌های ۱۹۶۰ و ۱۹۷۰ گردشگری روستایی از جنبه اقتصادی برای جوامع محلی

¹ Szabo

² Zhong

³ Haven-Tang and Jones

موردتوجه قرار گرفت. بعد از آن توسعه گردشگری روستایی به عنوان ابزاری برای توسعه جوامع روستایی مطرح گردید (فرجی و همکاران، ۱۳۹۱: ۱۰۷). از این رو روستاها و ساکنان آن از دو جهت با صنعت گردشگری در ارتباط هستند؛ یکی این که محیط‌های روستایی به عنوان فضاها و اماکن تفریحی محل مناسبی برای گذران اوقات فراغت گردشگران و به ویژه گردشگران داخلی به شمار می‌آیند و دیگر این که تولیدات آن‌ها اعم از مواد خوراکی و صنایع دستی به گردشگران عرضه شده و از این راه به اقتصاد معیشتی آن‌ها کمک می‌شود (شمس آراء، ۱۳۹۸: ۴۵).

دیدگاه‌های مربوط به توسعه گردشگری روستایی

امروزه ابعاد مختلف اقتصادی، اجتماعی- فرهنگی و زیست‌محیطی گردشگری روستایی مطرح و موردتوجه است. در زمینه ارتباط بین گردشگری و توسعه روستایی سه دیدگاه مطرح است. سه دیدگاه مهم درباره گردشگری روستایی، به عنوان راهبردی برای توسعه روستایی، وجود دارد که در ادامه بیان می‌شود.

گردشگری روستایی، راهبردی برای توسعه روستایی

گردشگری روستایی، راه حل همه مشکلات روستایی نیست؛ اما می‌تواند آثار اقتصادی مهمی داشته باشد و به کند شدن روند مهاجرت جمعیت روستایی کمک کند. رشد گردشگری، راهبردی برای توسعه روستایی است و تفکر نسبتاً جدیدی است که سیاست‌گذاران محلی در جوامع روستایی، به اهمیت آن پی برده‌اند، اما تجربه کافی برای اجرای آن ندارند. برخی نویسندگان، به پژوهش درباره این موضوع پرداخته‌اند که چگونه صنعت گردشگری، از حرکت بازمی‌ایستد یا ممکن است آثار زیان‌آوری بر ارزش‌های فرهنگی و اجتماعی داشته باشد. همچنین دیدگاه دیگری با این پیش‌زمینه فکری وجود دارد که گردشگری، راه حل اقتصادی قطعی برای توسعه نواحی روستایی است. دیدگاه محتاطانه‌تری نیز وجود دارد که در آن گردشگری فرآیند برنامه‌ریزی یکپارچه معرفی می‌شود که فرصت‌هایی را برای کاهش مضرات و حداکثر کردن منافع توسعه فراهم می‌نماید. از این رو، آن‌ها معتقدند که با گسترش گردشگری به عنوان جایگزینی برای فعالیت‌های کشاورزی در نواحی مذکور، می‌توان به موفقیت‌هایی در این زمینه دست یافت (علیدوست، ۱۳۹۶: ۴۳).

گردشگری روستایی، سیاستی برای بازسازی سکونتگاه‌های روستایی

گردشگری حوزه‌ای اصلی برای بازسازی نواحی روستایی است، حتی مناطقی که از گذشته فعالیت‌های گردشگری در آن‌ها، رونق فراوانی نیافته است. طرفداران این نظریه، معتقدند که می‌توان از اتکای بیش‌ازحد تولیدکنندگان روستایی به کشاورزی کاست و آن‌ها را در فرصت‌های اقتصادی جدیدی (که با بازاریابی جهانی‌تر شده رقابت کند) به کار گرفت. از این رو، در راهبرد مذکور، معمولاً سه رویکرد زیر دنبال می‌شود: (۱) گردشگری روستایی، سیاستی برای باز ساخت سکونتگاه‌های روستایی؛ (۲) بازسازی در برابر افول کشاورزی؛ (۳) توسعه، بهبود فرآورده‌ها و محصولات کشاورزی؛ همچنین با توجه به اینکه فعالیت‌هایی مانند کشاورزی، جنگل‌داری و نظایر آن به‌طور سنتی در مناطق روستایی استقرار یافته‌اند و با کاهش این فعالیت‌ها با توجه به پیشرفت‌های فنی که باعث کاهش تقاضا برای نیروی کار انسانی می‌شود، بعضی از مسئولان سکونتگاه‌های روستایی سعی می‌کنند که جامعه خود را به سمت ارائه خدماتی مانند گردشگری سوق دهند (علیدوست، ۱۳۹۶: ۴۵).

گردشگری روستایی، ابزاری برای توسعه پایدار و حفاظت از منابع طبیعی

سیاست گردشگری پایدار در دنیای کنونی، رهیافتی جامع است که خواهان رشد بلندمدت صنعت گردشگری، بدون آثار مخرب بر زیست‌بوم- های طبیعی است. در سیاست مذکور، بر این نکته نیز تأکید می‌شود که در قالب توسعه گردشگری، بشر می‌تواند به تعدیل یا دست‌کاری جنبه- های خاصی از محیط، در جهت مثبت یا منفی بپردازد. در راهبردهای مذکور، معمولاً دو رویکرد زیر موردتوجه است: (۱) گردشگری روستایی، ابزاری برای توسعه پایدار؛ (۲) پراکنش و توزیع به‌منظور محافظت از سرمایه‌ها و منابع گردشگری. سیاست گردشگری پایدار در دنیای امروزی، رهیافت جامعی است که خواهان رشد بلندمدت صنعت گردشگری بدون برجا گذاشتن اثرات مخرب بر زیست‌بوم‌های طبیعی است و بر این نکته تأکید دارد که در قالب توسعه گردشگری، بشر قادر خواهد بود که جوانب خاصی از محیط در جهت مثبت یا منفی تعدیل یا دست‌کاری نماید. به‌عبارت‌دیگر، گردشگری پایدار قصد دارد تا آسیب‌های فرهنگی و محیطی ناشی از فعالیت‌های گردشگری را به حداقل رسانده، رضایت

بازدیدکنندگان را فراهم ساخته و در درازمدت مقدمات رشد اقتصادی ناحیه را فراهم آورد. این راه به دست آوردن تعادل و موازنه بین رشد نهایی گردشگری و نیازهای حفاظت و نگهداری منابع طبیعی است (علیدوست، ۱۳۹۶: ۵۰).

عوامل مؤثر در توسعه گردشگری روستایی

توسعه تسهیلات زیربنایی و خدماتی و تفریحی

در زمینه تسهیلات زیرساختی حمل‌ونقل و خدمات مرتبط با آن برق، آب، مخابرات، مدیریت دفع مواد زائد و خدمات عمومی مانند بهداشت و امنیت، خطامشی اصلی باید بر اساس مواردی که در شکل (۱) نشان داده شده است شکل گیرد (کارگر، ۱۳۹۱: ۷).

شکل ۱. خطامشی توسعه تسهیلات زیربنایی، خدماتی و تفریحی

توجه به عامل فرهنگ در توسعه گردشگری روستایی

تمایل به شناخت پدیده‌ها و کسب آگاهی از ناشناخته‌ها از خصایصی است که انسان از دیرباز به وجود آن در نهاد و فطرت خود پی برده است. گردشگری پاسخی به نیاز فطرت جستجوگر انسان به کشف اسرار زندگی گذشتگان، آشنایی با فرهنگ ملل دیگر و گریز از یکنواختی محیط کار و زندگی معمولی است؛ از این رو گردشگری فعالیتی فرهنگی است. گردشگری با انسان و انگیزه‌ها، خواست‌ها و نیازها و آرزوهای او که منبعث از فرهنگ جامعه است ارتباط دارد، به حدی که می‌توان گفت محرک اصلی گردشگری در واقع همین اختلاف فرهنگ‌هاست. نگرش مثبت میزبانان به گردشگران، تواضع، ادب و برخوردهای صمیمی و دوستانه که نشأت گرفته از فرهنگ آن‌هاست، مبانی اصلی تجربه‌ای لذت‌بخش برای گردشگران و توفیق صنعت گردشگری است، به طوری که مردم معمولاً در تمام طول عمر خاطرات و تجارب سفر خود را به یاد دارند و هر رفتاری که از جامعه میزبان مشاهده کرده باشند نمودی از فرهنگ آن جامعه تلقی می‌کنند. در عصر حاضر رابطه‌ای دوجانبه بین فرهنگ و گردشگری به وجود آمده است. فرهنگ منبعی حیاتی برای توسعه گردشگری محسوب می‌شود و گردشگری نیز سهم مهمی در توسعه فرهنگی دارد (ریچاردز^۱، ۲۰۰۰: ۹). پایداری می‌تواند وسیله و فرهنگ نیروی محرکه آن برای رشد و توسعه گردشگری در آینده باشد (جعفری و زرقام، ۲۰۰۰: ۱۵).

¹ Richards

توسعه فناوری اطلاعات و ارتباطات در بخش گردشگری روستا

به منظور ارائه اطلاعات درست و ضروری به گردشگران ساکنان محلی، دولت و مقامات تصمیم‌گیرنده درباره تاریخ آداب و رسوم جاذبه‌های گردشگری، مراکز بهداشتی و درمانی، اقامتگاه‌ها، آژانس‌های مسافری، تعاونی‌ها، تلفن‌های ضروری و مراکز ارائه‌کننده خدمات گردشگری احداث مراکز اطلاع‌رسانی در مناطق روستایی الزامی است. این مراکز اطلاع‌رسانی باید اطلاعات به‌روز و درستی ارائه بدهند، به‌علاوه برای ارائه سریع این اطلاعات از تکنولوژی روز استفاده شود و به‌راحتی در دسترس باشد. کسی که در این مراکز به فعالیت می‌پردازد باید دارای ویژگی‌هایی باشد که در شکل (۲) آورده شده است (سبله، ۲۰۱۰: ۱۳۶).

شکل ۲. ویژگی‌های افراد فعال در مرکز اطلاع‌رسانی در مناطق روستایی

مشارکت روستاییان در گردشگری روستایی

در فرآیند برنامه‌ریزی و توسعه گردشگری روستایی مشارکت و تصمیم‌گیری مردم محلی امری اجتناب‌ناپذیر است و این تصمیم‌گیری باید در جهت حفظ منافع اقتصادی- اجتماعی و زیست‌محیطی مردم منطقه صورت گیرد چراکه در غیر اینصورت مردم گردشگران را سرباری می‌پندارند که منابع آنان را مصرف می‌کنند و سود آن نصیب افراد غیربومی می‌شود. این طرز تفکر ممکن است اصطکاک بین جوامع میزبان و مهمان به وجود آورد؛ بنابراین مشارکت مردم محلی در برنامه‌ریزی و توسعه و همچنین در فعالیت‌های گردشگری امری ضروری و اجتناب‌ناپذیر است مشارکت روستاییان از دو طریق امکان‌پذیر است:

الف) مستقیم: مردم محلی به‌طور مستقیم در امر تدوین و اجرای برنامه‌های توسعه مشارکت می‌کنند و نقش راهنما و رهبری را بر عهده می‌گیرند، روی تصمیم‌گیری‌ها اعمال نظر می‌کنند و سیاست‌های برنامه را در جهت حفظ منافع محلی تعدیل نموده، هر جا منافع جامعه به خطر افتد، از پیشرفت آن جلوگیری می‌کنند.

ب) غیرمستقیم: مانند تشکیل کمیته‌ها، شوراها و نهادهای غیردولتی یا به‌صورت گروه‌های ذینفع ظاهر می‌شوند. بدین‌صورت با اعمال فشار بر دست‌اندرکاران و تصمیم‌گیران برنامه را در جهت منافع جامعه محلی سوق می‌دهند (قادری، ۱۳۸۳: ۹۸).

بازاریابی

به‌منظور شناساندن محیط روستا و ویژگی‌های فرهنگی آن ایجاد رقابت سالم، فروش محصولات روستایی به گردشگران، شناسایی بازارهای هدف و انتخاب این بازارها به‌عنوان مبدأ گردشگری، تهیه و تدوین استراتژی‌های بازاریابی جهت برنامه‌ریزی توسعه گردشگری ضروری است، با توجه به تنوع محصولات گردشگری روستایی و رقابت شدید بین عرضه‌کنندگان در ارائه این محصولات باکیفیت عالی، تهیه استراتژی‌های بازاریابی باید بر اساس مطالعات بازار و شناسایی این بازارها باشد (کارگر، ۱۳۹۱: ۵۴). در شکل (۳) راهکارهای تشویق مشارکت در فعالیت‌های کوچک گردشگری آورده شده است.

شکل ۳. راهکارهای تشویق مشارکت در فعالیت‌های کوچک گردشگری

تقویت نقش مدیریت روستا در توسعه گردشگری روستایی

دست یافتن به توسعه و مدیریت گردشگری موفق و سازمان‌یافته همان اندازه به عناصر اثربخش نهادی- مدیریتی متکی است که به سیاست توسعه، برنامه‌ریزی و کنترل پیامدهای آن وابسته است. در طی سال‌های اخیر در نظریه‌های نوین توسعه روستایی بر ارزش و اعتبار عوامل انسانی، نهادی و مدیریتی افزوده شده است. انگیزش استعدادها، نهفته محلی و ایجاد و تقویت نهادهای مردمی برای توسعه روستایی خمیرمایه اصلی این نظریه‌ها می‌باشد. بر این اساس آنچه که بر استحکام و مداومت توسعه روستایی می‌افزاید، همانا اراده و همت کسانی است که توسعه برای آن‌ها محقق می‌شود. امروزه اهمیت توسعه گردشگری روستایی و نقش حیاتی آن در توسعه و پیشبرد روستاها و به‌تبع آن کشورها به‌ویژه کشورهای در حال رشد بر هیچ‌کس پوشیده نیست و به باور کارشناسان و دست‌اندرکاران امر، تحقق این مسئله مهم بیش از هر چیز در گرو توجه به ابعاد نهادی، مدیریتی و انسانی است. به همین اعتبار، اولویت توسعه نهادی مدیریتی گردشگری روستایی بر سایر وجوه آن امری انکارناپذیر است. درواقع جنبه‌های نهادی مدیریتی فعالیت‌های گردشگری روستایی شامل اطلاعات، ساختار سازمانی دولت‌های منطقه‌ای و محلی، الگو و روند هزینه‌ها و درآمدهای عمومی، ویژگی‌های مؤسسات، شرکت‌های تجاری، گروه‌های ذی‌نفع و ذی‌نفع، الگوی مالکیت، زمین-ها، هماهنگی و همکاری‌های نهادی، موانع و مشکلات تجاری می‌باشد (قاسمی، ۱۳۸۸: ۹۸).

نقش آموزش در توسعه گردشگری روستایی

جهت پایدارسازی گردشگری روستایی برنامه‌های آموزشی در زمینه گردشگری روستایی باید گسترش یابند. با توجه به متنوع بودن فعالیت‌های گردشگری روستایی (برای مثال در زمینه فرصت‌های شغلی) و پایین بودن سطح سواد نیروی کار روستایی در نتیجه عدم توسعه مطلوب آموزش‌های پایه به‌ویژه در کشورهای فقیر و کمتر توسعه‌یافته نیاز به گسترش فعالیت‌های آموزشی در زمینه گردشگری روستایی محسوس است. بسیاری از برنامه‌های آموزشی و تحصیلی در گردشگری اجراشدنی هستند، آموزش حین کار، دوره‌های مکاتبه‌ای و آموزش از راه دور، دوره‌های تخصصی و کوتاه‌مدت بازآموزی، سفرهای علمی، برنامه‌های آموزش هنرستان‌ها، دبیرستان‌ها و سطوح دانشگاهی. در کشورهای که

گردشگری به بخشی بنیادی تبدیل می‌شود، مؤسسات آموزش گردشگری تأسیس می‌شوند. برنامه طراحی نیروی انسانی لازم است به شکل دوره‌ای مرور و روزآمد شود تا نیازهای جاری و پیش‌بینی شده آینده را تأمین کند (قاسمی، ۱۳۸۸: ۹۸).

نتیجه گیری

گردشگری روستایی مفهومی نسبتاً غامض است. به‌طورکلی، می‌توان آن را به‌عنوان یک فعالیت جایگزین برای اقتصاد روستایی سنتی روبه‌زوال و مورد تهدید قلمداد کرد و یا اینکه به آن به‌عنوان یک فعالیت اضافی و مازاد برای متنوع‌سازی اقتصاد روستایی و حفظ جوامع روستایی و زندگی مردم محلی نگاه کرد. در هر دو حالت، گردشگری روستایی می‌تواند اثرات مختلفی بر محیط روستایی داشته باشد و ممکن است تغییرات متنوعی در سبک و روش زندگی روستایی ایجاد نماید. از این رو، گردشگری روستایی به‌عنوان فعالیتی جایگزین به دو دلیل مورد توجه برنامه‌ریزان قرار گرفته است: الف) توانایی گردشگری در کمک به حل مسائل و چالش‌های پیش روی مناطق روستایی از قبیل برنامه‌ریزی، تعادل روستا-شهر، زمینه‌سازی برای تغییرات اجتماعی ب) زمینه‌سازی برای توسعه اقتصادی و زیرساختی و دسترسی بهتر به فرصت‌های اشتغال و درآمد؛ که هر دو این اهداف به ساکنین روستایی برای ماندگاری در روستا کمک می‌کند. صاحب‌نظران توسعه روستایی با در نظر گرفتن مزیت‌ها و اثرات مثبت فعالیت‌های گردشگری در ایجاد درآمد و فرصت‌های شغلی به‌عنوان یک گزینه جدید، معتقدند که گردشگری روستایی توانایی بالایی برای ارتقای شیوه‌های زندگی روستایی داشته و به ایجاد تغییرات مثبت در توزیع درآمد در این مناطق می‌انجامد و نیز به‌عنوان ابزاری کارآمد، نقش ویژه‌ای در ایجاد ارزش افزوده تجاری برای تولیدکنندگان محلی مهمی ایفا می‌کند (سیدجانی، ۱۳۹۶: ۶۰).

منابع

سیدجانی، آمنه. (۱۳۹۶). ارزیابی اثرات گردشگری روستایی بر توسعه روستاهای هدف منتخب استان آذربایجان شرقی. پایان‌نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد، دانشکده کشاورزی، دانشگاه زنجان.

شکور، علی؛ قریشی، محمدباسط؛ لشکری، مریم و جعفری، مهتاب (۱۳۹۰). ارزیابی سنخ‌شناسی چگونگی پایداری گردشگری در بهشت گمشده بوان ممسنی با استفاده از مدل ردپای اکولوژیک. فصلنامه علمی پژوهشی نگرش‌های نو در جغرافیای انسانی، ۳(۳): ۶۷-۵۸.

شمس آرا، پرنیا (۱۳۹۸). بررسی اثرات گردشگری روستایی بر توسعه کسب‌وکارهای خانگی (مطالعه موردی روستاهای هدف گردشگری شهرستان مشهد). پایان‌نامه کارشناسی ارشد رشته مهندسی توسعه روستایی گرایش توسعه کشاورزی، دانشگاه پیام نور.

علیدوست، غزل. (۱۳۹۶). برنامه‌ریزی گردشگری مناطق روستایی شهرستان لاهیجان با رویکرد توسعه پایدار. پایان‌نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد، دانشگاه معماری و هنر، گرایش برنامه‌ریزی منطقه‌ای، دانشگاه گیلان.

فرجی، حسنعلی؛ آزادی‌قطار، سعید و رضایی، عبدالعلی (۱۳۹۰). بررسی قابلیت‌های Google Map در بازاریابی گردشگری و برنامه‌ریزی سفر (مطالعه موردی: مناطق نمونه گردشگری حوزه رویان). فصلنامه فضای گردشگری، ۱(۲): ۱۱۷-۱۰۷.

قادری، زاهد. (۱۳۸۳). اصول برنامه‌ریزی توسعه پایدار گردشگری روستایی. انتشارات سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور، چاپ اول، تهران.

قاسمی، ایرج. (۱۳۸۸). برنامه‌ریزی کالبدی حوزه‌های گردشگری روستایی. انتشارات بنیاد مسکن انقلاب اسلامی، چاپ اول، تهران.

کارگر، ناهید. (۱۳۹۱). نقش گردشگری در توسعه روستایی (مطالعه موردی: شهرستان آبادان). پایان‌نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد، گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه تبریز.

Haven-Tang, C., and Jones, E., (2012). Local leadership for rural tourism development: a case study of adventa, monmouthshire, UK. *Tourism management perspectives*, 4: 28-35.

Jafari, J., and Zargham, H., (2000). Culture as the bedrock of tourism multidisciplinary landscape of knowledg, presented at south anniversary congress of UNESCO in China

Richards, G. (2000). Tourism and the world of culture and heritage, *tourism recreation research*, Vol.25 (1): 9- 17.

Sebele, L. S., (2010). Community based tourism ventures, benefits and challenges: Khama Rhino sanctuary trust, central district, Botswana. *Journal of tourism management*. (31): 136-146.

Szabo, B., (2005). Rural tourism as alternative income source for rural areas along the hortobagy. *Journal of agricultural economics*, 20 (11): 178-191.

Zhong, L., Dengb, J., and Xiangc, B., (2008). Tourism development and the tourism area life-cycle model: A case study of zhangjiajie national forest park, china. *Tourism management*, 29: 841-856.